

ВІДГУК
офіційного опонента — доктора педагогічних наук,
професора кафедри теорії та історії музичного виконавства
НМА України імені П. І. Чайковського
Юника Дмитра Григоровича
на дисертаційну роботу ГАО ЮАНЬ
«МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 — Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 014 — Середня освіта (Музичне мистецтво)

Світова освітня парадигма вимагає змін в аспекті модернізації мистецької освіти. У вищих закладах освіти України педагогічні фахівці покликані сприяти розвиткові емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва, розкривати світоглядну картину крізь призму художньо-педагогічної комунікації в освітньо-мистецькому середовищі. Саме тому вагомої актуальності набуває тематика дисертаційної роботи Гао Юань.

Аналіз дисертації засвідчує, що Гао Юань використала оригінальний принцип структуризації матеріалу, який дозволив послідовно і всебічно висвітлити результати дослідження. Зокрема, слушною видається побудова першого розділу дисертації — *«Теоретичні засади дослідження проблеми емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва»*, де: досконало розкрито філософський, психологічний і мистецтвознавчий аспекти синергії емоцій та інтелекту; розглянуто «емоційний інтелект» як феномен сучасної психолого-педагогічної науки; визначено змістове наповнення означеного поняття, його складники та специфіку прояву в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

На основі методологічної єдності наукових підходів Гао Юань розглянуто два протилежних погляди на кореляцію між емоціями та інтелектом — ірраціоналістичний та раціоналістичний. У процесі аналізу означених дефініцій нею було встановлено, що:

- представники ірраціоналізму звертають увагу на доцільність

домінування емоційної сфери в особистості у процесі пізнання (тобто через емоції вона оцінює себе та інформацію, що її оточує);

- представники раціоналізму вказують на інтелект як більш високоорганізовану структуру, котра має домінуюче значення по відношенню до емоцій (сс. 28–29).

Заслуговує схвальної оцінки авторське визначення сутності емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва та розробка його структурних компонентів. На думку дисертантки, означене поняття є інтегральним особистісно-фаховим утворенням, що забезпечує сприймання, ідентифікацію і адекватну інтерпретацію емоцій (особистісних та художніх) у процесі художньо-педагогічної комунікації на основі емпатійного «включення», експресивно-семантичної репрезентації та рефлексії з метою проектування і реалізації ефективних стратегій позитивного емоційного впливу на її учасників задля досягнення конгруентної взаємодії в емоційно-інтелектуальному осягненні художньо-образного змісту творів. До складників емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва Гао Юань віднесла *ціннісно-актуалізаційний, аперцепційно-емпатійний, концепційно-інтерпретаційний, комунікативно-регулятивний* компоненти. Слід відзначити, що вона зуміла зробити досконалий опис характеристик кожного компонента емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва.

Особливу увагу авторка приділила висвітленню дефініції «синергія», яка у галузі мистецько-педагогічної освіти екстраполюється на всі види емоційної та когнітивної діяльності, що зумовлюється емоційно-інтонаційною природою музичного мистецтва. У контексті тематики дисертаційної роботи емоційний інтелект пов'язується з розпізнаванням емоційних кодів музичного твору, ідентифікацією та їхньою оцінкою. Саме це надає можливість майбутнім учителям музичного мистецтва усвідомлювати художню ідею музичного твору та зрозуміти авторський задум, що складає основу створення в уяві інтерпретаційної моделі його художнього образу.

Системний підхід простежується при розгляді Гао Юань методичних

засад розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фахової підготовки (*другий розділ дисертації*), де визначено і обґрунтовано педагогічні принципи, педагогічні умови і методи досліджуваного феномену. Такі наукові підходи, як *синергетичний, холистичний, герменевтичний* та *імпліцитний*, склали методологічну основу вивчення обраної проблеми. Саме вони надали змогу всебічно розглянути специфіку не тільки розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва, а і його прояву в процесі фахової діяльності.

Не викликає сумніву дієвість розроблених педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фахової підготовки (сс. 103–130), під якими Гао Юань розуміє поєднання об'єктивних обставин зовнішнього характеру, що сприяють результативності діяльності та від яких залежить ефективність сформованості означеного феномену.

Перша педагогічна умова (*активізація полімотивації студентів до емоційної взаємодії в процесі фахової підготовки*) спрямована на стимулювання потреби щодо емоційно-інтелектуального осягнення музичних творів завдяки емоційній активності та виникнення безпосередніх і опосередкованих позитивних емоційних взаємовпливів суб'єктів художньо-педагогічної комунікації. Полімотивація розглядається Гао Юань як складний динамічний комплекс мотивів особистості майбутніх учителів музичного мистецтва, які стимулюють їх до активної емоційно-аналітичної, емоційно-регулятивної діяльності, емоційної художньо-педагогічної взаємодії. Таке стимулювання відбувається на основі усвідомлення особистісного смислу даної діяльності (сс. 104–112).

Друга педагогічна умова (*створення мистецького комунікативно-рефлексивного освітнього середовища на засадах актуалізації емоційного поля художньої комунікації*) забезпечує стимулювання емоційної відкритості, гнучкості і «реактивності» з метою досягнення когнітивної «переробки» емоційної інформації вербальних та невербальних проявів, а також семантики

музичної мови. Гао Юань доводить, що здатність розпізнавати, ідентифікувати та інтерпретувати емоційну інформацію в динаміці художньо-комунікативного діяльності дозволяє суб'єкту усвідомлено здійснювати регуляційні процеси, необхідні для вирішення проблем художньо-педагогічної взаємодії, які виникають у вчителя музики (сс. 112–120).

Третя педагогічна умова (*впровадження тренінгів для викладачів і студентів як засіб оптимізації процесу розвитку емоційного інтелекту*) сприяє реалізації практико-орієнтованого, персоніфікованого, активно-творчого процесу цілеспрямованого розвитку означеного феномену в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Вона ґрунтується на принципах тренінгових технологій, які суттєво відрізняються від традиційних освітніх технологій. На думку Гао Юань, традиційні освітні технології більше спрямовані на очікування правильної відповіді і за своєю суттю є формою передачі інформації та засвоєння знань, тоді як тренінги — спрямовуються на формування здатності ставити проблемні запитання і самостійно знаходити на них відповіді, що ефективно реалізує їхній потенціал, формує компетентності, самостійність до прийняття рішень тощо (сс. 121–127).

Четверта педагогічна умова (*використання синергійного ефекту міждисциплінарної художньо-педагогічної комунікації як ресурсу розширення тезаурусу емоційних концептів у студентів*) спонукає до утворення нової системи використання синергійного ефекту міждисциплінарної художньо-педагогічної комунікації як ресурсу розширення тезаурусу емоційних концептів, що дозволяє систематизувати і зберігати у свідомості емоційну інформацію в різних проявах, а також використовувати її з метою інтерпретації та репрезентації образно-емоційного змісту музичних творів (сс. 127–129).

На особливу увагу заслуговує інформація третього розділу дисертації *«Експериментальна перевірка методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва»*, де викладено зміст і результати педагогічного експерименту щодо розвитку означеного феномену в процесі фахової підготовки. Системна цінність цього розділу підтверджується

застосуванням мотиваційно-інтенціонального, емпатійно-ідентифікаційного, художньо-когнітивного, експресивно-корекційного критеріїв оцінювання досліджуваного феномену. Не викликають сумніву показники цих критеріїв, які в сукупності всебічно висвітлюють рівень розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фахової підготовки. Визначені критерії, показники та рівні розвиненості означеного феномену надали змогу Гао Юань ретельно перевірити ефективність розробленої методики його формування у процесі педагогічного експерименту.

Отримані результати надали змогу дисертантці виявити наукову новизну. Вона полягає в тому, що вперше:

- здійснено ґрунтовне дослідження процесу розвитку емоційного інтелекту в контексті специфіки фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва;

- розкрито сутність емоційного інтелекту майбутніх фахівців як інтегрального особистісно-фахового утворення, що забезпечує сприймання, ідентифікацію й адекватну інтерпретацію емоцій (особистісних та художніх) у процесі художньо-педагогічної комунікації на основі емпатійного «включення», експресивно-семантичної репрезентації та рефлексії з метою проектування і реалізації ефективних стратегій позитивного емоційного впливу на її учасників задля досягнення конгруентної взаємодії в емоційно-інтелектуальному осягненні художньо-образного змісту творів;

- вибудовано структуру досліджуваного феномену, що складається з чотирьох компонентів — ціннісно-актуалізаційного (сприймання емоцій через актуалізацію емоційного досвіду і набуття особистісного смислу), аперцепційно-емпатійного (усвідомлене сприймання емоційної інформації та виникнення експресивної конгруентності емоційного стану на основі емпатії), концепційно-інтерпретаційного («зчитування», розуміння, концептуалізація і тлумачення емоцій) і комунікативно-регулятивного (фасилітативний емоційний вплив на учасників художньо-педагогічної комунікації, регуляцію та саморегуляцію емоцій у процесі взаємодії);

- запропоновано педагогічні принципи (комплементарності навчання, художньої афіліації, концептуалізації емоційної інформації, художньої нелінійності);

- розроблено і обґрунтовано поетапне впровадження педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва (активізація полімотивації студентів до емоційної взаємодії в процесі фахової підготовки; створення мистецького комунікативно-рефлексивного освітнього середовища на засадах актуалізації емоційного поля художньої комунікації; впровадження тренінгів для викладачів і студентів як засобу оптимізації процесу розвитку емоційного інтелекту; використання синергійного ефекту міждисциплінарної художньо-педагогічної комунікації як ресурсу розширення тезаурусу емоційних концептів у студентів), реалізація яких здійснювалася за допомогою комплексу тренінгів (інформаційно-мотиваційний тренінг, крос-коучинг тренінг, вікарний тренінг, тренінг конгруентної поведінки, емпauerмент-тренінг) та інноваційних методів (експресивних етюдів, художньої конотації, експлікації музичного твору, емоційного кола, візуалізації емоційної інформації), які імплементуються у фахову підготовку в формі міждисциплінарного елективного курсу;

- розроблено критерії та показники діагностики емоційного інтелекту в умовах фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (мотиваційно-інтенціональний, емпатійно-ідентифікаційний, художньо-когнітивний та експресивно-корекційний).

Уточнено: сутність понять «художня емоція», «синергія» в контексті сполучення емоцій та інтелекту.

Подальшого розвитку набули: теорія і практика фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на основі емоційно-інтелектуальної художньо-педагогічної комунікації.

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію Гао Юань, необхідно висловити деякі міркування/зауваження, які виникли в процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень.

1. У дисертації ґрунтовно розкрито специфіку розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті фахової підготовки. Не викликає сумніву об'єкт діяльності — художній образ, який пов'язується з розпізнанням, ідентифікацією та інтерпретацією інформації музичного твору. Разом з тим, не можна погодитися з тезою, що художні емоції «закодовуються» автором у тексті музичного твору (сс. 3, 62, 106 тощо), адже описані Л. Л. Бочкарьовим експерименти, проведені з відомими композиторами і рядом провідних науковців у галузі музичного мистецтва, довели: у тексті музичного твору емоції «не закодовуються», а виникають у процесі сприйняття музичної палітри.

2. У третьому розділі дисертації висвітлено принципи розробки експериментальної методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фахової підготовки. На нашу думку, принцип концептуалізації емоційної інформації бажано було б розкрити ще і в аспекті сумачії емоцій, а особливо їх генералізації.

3. Не викликає сумніву висунута у дисертаційній роботі теза, що «головною мотиваційною складовою процесів сприйняття, уваги і пізнання є емоція інтересу» (с. 34). Разом з тим, якби в подальшому було розкрито три види емоцій інтересу та окреслено джерела виникнення кожного з них, то запропонована авторська методика розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фахової підготовки стала б ще досконалішою.

4. У третьому розділі дисертації представлені педагогічні умови цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті їх професійної діяльності, серед яких виокремлено «активізацію полімотивації студентів до емоційної взаємодії в процесі фахової підготовки» (сс. 104–112). З цього приводу виникає питання: чому інформація стосовно перемотивації і недомотивації студентів залишилась поза увагою? На нашу думку, розкриття цього аспекту полімотивації студентів розширило б горизонти авторської методики розвитку означеного феномену.

5. Без сумніву, показники оцінювання мотиваційно-інтенціонального, емпатійно-ідентифікаційного, художньо-когнітивного та експресивно-корекційного критеріїв повністю відображають рівень їх розвиненості (сс. 134–137, 209 та інші). Натомість, бажано було б розширити змістовність формулювання самих критеріїв, оскільки поза увагою дисертантки залишилися їх кількісні характеристики, наприклад: не мотиваційно-інтенціональний критерій, а ступінь розвитку мотиваційно-інтенціонального критерію ...; не емпатійно-ідентифікаційний критерій, а міра сформованості емпатійно-ідентифікаційного критерію ...; не художньо-когнітивний критерій, а досконалість прояву художньо-когнітивного критерію ... тощо.

Втім, всі висловлені зауваження/міркування мають рекомендаційний характер і є додатковим доказом самостійності індивідуального науково-пошукового стилю дисертантки.

Робота Гао Юань є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне і практичне значення. Публікації повністю відображають зміст відповідних розділів дисертаційної роботи. Основні положення дослідження достатньо апробовані на науково-практичних конференціях різного рівня і висвітлені в 9 одноосібних публікаціях, серед яких: 5 наукових статей у фахових виданнях, 1 стаття в міжнародному науковому фаховому виданні, 3 праці апробаційного характеру.

Таким чином, вважаємо, що дисертаційна робота «Методика розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки» за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язання проблем, практичним значенням відповідає чинним вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019 р.) та Порядку проведення експерименту з присудження наукового ступеня доктора філософії, який затверджено

Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її автор Гао Юань заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 — Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 — Середня освіта (Музичне мистецтво).

28.10.2020 р.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії та історії
музичного виконавства Національної
музичної академії України
імені П. І. Чайковського

Д. Г. Юник

Проректор з наукової роботи
Національної музичної академії
України імені П. І. Чайковського

А. Я. Скорик

Д. Г. Юник, А. Я. Скорик
Засвідчено: начальник загального відділу
Національної музичної академії
України імені П. І. Чайковського